

**«ATTÈS LOS DITS DIPUTATS NO ERAN
SINÓ PROCURADORS...»¹: RELACIONS ENTRE
ELS BRAÇOS I LA DIPUTACIÓ DEL GENERAL
DURANT LA CELEBRACIÓ DE LES CORTS CATALANES
DE 1599²**

Josep CAPDEFERRO I PLA
Universitat «Pompeu Fabra», Barcelona

La nostra comunicació s'emmarca en la Catalunya dels inicis del regnat de Felip II (III de Castella)³. Té per objecte la complexa situació que es produeix quan, amb motiu d'una convocatòria de Corts, la Diputació del General es troba frec a frec amb els tres braços als quals està legalment subordinada⁴. La con-

¹ La frase del títol —sobre el context en què fou formulada vegeu *infra* la nota 69— està extreta de ACA, Generalitat, sèrie N, procés familiar del braç reial de la Cort General de Catalunya de 1599, vol. 1044, f. 251v (26.VI.1599). D'ara endavant citarem ACA, B. R. (B. E. / B. M.), vol., f.

² Aquest treball s'inscriu en els grups de recerca BHA2002-03437 «Cataluña en la España moderna: confrontación y adhesión (1640-1843)» i 2001SGR 00271 «Grup d'Estudi de les Institucions i la Societat a la Catalunya moderna» —grup consolidat del III Pla de Recerca de Catalunya—, ambdós dirigits pel prof. Joaquim Albareda i Salvadó de la UPF de Barcelona.

³ Sobre el quadre en què es desenvolupaven les institucions catalanes a l'època del present treball, Ernest BELENGUER I CEBRIÀ, «Pròleg: la Generalitat en la cruïlla dels conflictes jurisdiccionals (1578-1611)», dins *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. III (1578-1611), Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1996, pp. IX-XLVI.

⁴ La Diputació del General ha estat recentment objecte de dues tesis de doctorat defensades a la UPF l'any 2001 sota la direcció de Tomàs de Montagut i Estragués: Albert ESTRADA I RIUS, *Els orígens de la Generalitat de Catalunya (La Deputació del General de Catalunya: dels precedents a la reforma de 1413)*; Isabel SÁNCHEZ DE MOVELLÁN TORENT, *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*.

vivència forçada d'ambdues institucions en el mateix quadre polític, ni que sigui durant lapses de temps relativament curts, esdevé cada cop més problemàtica a mesura que avança el segle XVI. Per quines raons? perquè es donen alhora un fenomen d'envigoriment de la Diputació —apreciable a nivell d'ingressos fiscals, d'implantació territorial i d'influència social⁵— i un creixent espaïament temporal de les convocatòries de Corts. Resulta en conseqüència cada vegada més llaminera per a la Diputació, aquella «institució tan privilegiada i independent, amb atribucions tant importants i una autonomia financera envejable... deslligada a més, pel seu sistema d'elecció, dels seus mandants legals, els braços», la perspectiva de «constituir-se en poder separat»⁶.

Diversos autors ens han precedit en la tasca d'analitzar de prop el redimensionament de les forces de la Diputació i dels braços en la Catalunya moderna. Concretament, Miquel Pérez Latre ha treballat sobre la temptativa, regulada en el redreç del General de 1585 però avortada posteriorment per la monarquia, de vincular unes divuitenes també interestamentals al poderós govern del consistori⁷. Jaume Ribalta, per la seva banda, realitzà fa més anys un estudi sobre la pugna que el 1632 enfrontà els braços i la Diputació per veure a qui corresponia efectuar les insaculacions a les bosses de diputats i d'oïdors de comptes mentre la Cort General estava convocada⁸. La nostra comunicació es situa cronològicament entre un i altre treballs⁹, i ha estat elaborada a partir fonamentalment de processos familiars de Corts dels tres braços i dels registres de deliberacions i documents de les visites de la Diputació. Ens hem servit igualment dels dietaris

⁵ Miquel PÉREZ LATRE, *Diputació i monarquia. El poder polític a Catalunya, 1563-1599*, tesi de doctorat, UPF, 2001. Eva SERRA I PUIG, «Diputats locals i participació social en les bolles de la Diputació del General (1570-1638)», dins *Pedralbes*, 13-I, Barcelona, 1993, pp. 259-274.

⁶ La cita és de la sempre suggerent i extraordinàriament sintètica obra de Víctor FERRO, *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, Eumo Ed., 1987, p. 286. L'autor clou el paràgraf en un sentit que molts dirigents de la Diputació haurien desitjat veure com es materialitzava: «No hauria estat el primer òrgan de la seva naturalesa a Europa a tallar el cordó umbilical que el lligava amb l'assemblea parlamentària que li havia donat la llum.»

⁷ Miquel PÉREZ LATRE, «Juntas de braços i Diputació del General (1587-1593): "Un presidi de cavallers conspirants contra sa Magestat"», *Pedralbes*, 13-I, Barcelona, 1993, pp. 281-307; *id. aut.*, «Les torbacions de Catalunya (1585-1593). De les Corts a la suspensió del nou redreç de la Diputació del General», *Afers*, 23/24, Catarroja (1996), pp. 59-98.

⁸ Jaume RIBALTA HARO, «"De natura Deputationis Generalis Cathaloniae". Una aproximación a través de la literatura polemista del seiscientos: las alegaciones jurídicas sobre el pleito de las insaculaciones de la Diputación del General de Cataluña (1632)», dins *Historia, Instituciones, Documentos*, num. 20, Sevilla, 1993, pp. 403-471.

⁹ Ja hem aportat una visió sobre aquesta Cort General de 1599 en ocasió del XVIIè Congrès d'Història de la Corona d'Aragó, Barcelona-Lleida, setembre del 2000: Josep CAPDEFERRO I PLA, «La participació de Girona en la Cort General de Catalunya de 1599». Les actes de l'esmentada reunió científica estan en premsa.

de la mateixa Diputació i del Consell de Cent i d'altres fonts¹⁰. Passem a exposar els resultats que n'hem obtingut, amb el benentès que el nostre exercici no pretén ser exhaustiu sinó que es limita a apuntar uns nuclis d'interès¹¹.

Una sèrie de factors contribueixen a què, l'any 1599, la convocatòria d'una Cort General als catalans per part del rei auguri un escenari ric en tensions amb la Diputació del General: a) Aquesta Diputació, nucli aglutinador de fidelitats que gaudeix d'una primacia indiscutible en la vida pública del Principat i dels Comtats, ha escapat durant tres triennis als mecanismes de fiscalització reglamentaris —la visita— a rel de la suspensió del capítol 13 del redreç de 1585 decretada unilateralment pel rei l'any 1593¹². La sensació d'impunitat que se'n deriva ha abocat els diputats, oïdors de comptes i oficials dels triennis de 1593 i de 1596 a una dinàmica d'arbitrarietats i de malbaratament especialment disbauxada. En tenim exemples inestimables en els primers passos del consistori de 1596 per endegar les obres d'ampliació de la casa de la plaça sant Jaume a Barcelona¹³. b) Aquest descontrol es produeix en una conjuntura històrica especialment procliu a les despeses: al dol decretat per la mort de Felip I (II) el següent els preparatius per la vinguda i nocés del nou monarca, previstes en un principi a Barcelona però celebrades finalment a València¹⁴ —la Diputació hi envià uns delegats particularment dispendiosos¹⁵—, el parament de les Corts, etc. c) La

¹⁰ Gairebé tota aquesta documentació ha estat consultada al ACA, Arxiu de la Corona d'Aragó de Barcelona, al personal del qual agraïm les atencions rebudes.

¹¹ En espera que aparegui una síntesi sobre la Cort General de Catalunya de 1599, cal recórrer a estudis sobre aspectes concrets d'aquesta: Ernest BELENGUER I CEBRIÀ, «Un balance de las relaciones entre la corte y el país: los *greuges* de 1599 en Cataluña», dins *Estudis*, n. 13, València, 1987, pp. 99-130; *id. aut.*, «La legislació político-judicial de les Corts de 1599 a Catalunya», dins *Pedralbes*, n. 7, Barcelona, 1987, pp. 9-28.

¹² En la visita dels anys 1599-1600, en un intent de posar remei a aquesta anomalia, es fiscalitzaran conjuntament els consistoris de 1590, 1593 i 1596.

¹³ Cases de tercers derruïdes obviant els procediments legals; indemnitzacions considerades massa generoses per a alguns dels propietaris expropiats; irregularitats en l'adjudicació de les obres; despeses excessives en el procés de construcció... aquestes i altres actuacions seran objecte de querelles en la visita de 1599-1600 esmentada en la nota precedent, ACA, Generalitat, Visita del General —d'ara endavant V. G.—, caixa 20, camises 127-129.

¹⁴ Josep Maria TORRAS RIBÉ, *Poder i xarxes clientelars a la Catalunya dels Àustria: Pere Franquesa, 1547-1614*, Vic, Eumo Ed., 1998, p. 136 i ss.

¹⁵ L'aleshores diputat militar, Onofre Bruguera, féu diligències —mai millor dit— per ser el capítol de l'expedició catalana a València: s'apressà a sortir de Barcelona perquè el diputat eclesiàstic no li prengués el lloc. Acte seguit, s'hagué d'aturar durant nou dies a Sant Joan Despí per preparar el viatge. Quan, finalitzat el seu mandat, fou sotmès a visita —ACA, Gen., V. G., caixa 19, camisa 109 *per tot.*; caixa 20, camises 122 i 123 *per tot.*— l'inculparen d'haver fet despeses excessives en menjar i en robes. Moltes d'aquestes despeses es produïren mentre s'allotjà a Sant Joan Despí tot fent temps per a les nocés, «en los quals dies gastà de les pecúnies del General

coincidència cronològica: el fet que la Cort General es convoqui precisament per als darrers mesos del trienni de 1596 és una circumstància que genera ben segur nerviosisme entre els diputats. No els falten raons per estar temerosos de veure's privats de la possibilitat d'intervenir en sucosos afers com les insaculacions i les provisions d'oficis del final de llur mandat. d) Són recents els esdeveniments vinculats a l'intent de captura de Joan Granollacs, diputat militar del trienni de 1590, que generaran un clima de desconfiança i atiaran hostilitats sia entre parcialitats de la societat catalana sia amb alguns oficials reials¹⁶. Això podrà explicar certs posicionaments durant la Cort General¹⁷.

Una vegada anunciats alguns elements que ens han decidit a convertir l'any 1599 en eix del nostre estudi, procedim a obrir els quatre apartats d'aquest. Dediquem el primer a conflictes que tingueren lloc entre la Cort i els diputats entorn de la competència sobre la provisió d'oficis i les insaculacions del General; el segon el consagram a les disfuncions que el retard per part dels oficials del General en l'entrega de la documentació comptable de la Diputació provocà al ritme de la Cort; en el tercer parlem de conflictes de ceremonial entre les dues institucions; el quart, finalment, tracta de la comprometedora revisió per part dels estaments de certes actuacions dels diputats considerades injustes —si més no perjudicials— pels que les havien sofertes¹⁸.

Tensions vinculades a les provisions d'oficis i a les insaculacions

Tant bon punt Felip II (III) arriba a Barcelona amb l'objectiu de prestar el preceptiu jurament de principi de son regnat, rep una allau de peticions perquè celebri una Cort General als catalans. Els diputats estan expectants. Una vegada convocada l'assemblea —quatre dies abans del solí d'obertura—, resolen precipitar el nomenament dels diputats locals de les col·lectes d'arreu de Catalunya, sota l'innocent pretext que els cal despatxar el màxim nombre d'afers abans no es clogui llur mandat: «considerant que lo trienni present se va acabant y són ya

molt llarga summa com si fossen béns sens amo... banquetejant-se allí ab sos amichs» (camisa 122 *cit.*, f. 7054r). L'acusaren igualment d'haver acceptat, a València, que el rei li fes mercè d'una renda vitalícia de dues-centes lliures sobre l'illa de Sardenya (camisa 109 *cit.*).

¹⁶ Miquel PÉREZ LATRE, *Diputació i monarquia cit.*, cap. 8 i 9, pp. 425-519.

¹⁷ *Ibid.*, pp. 502-505. Compartim amb Pérez Latre que els homes del partit de Granollacs tingueren un gran protagonisme durant l'assemblea. Ara bé, amb la precaució de tenir en compte altres claus interpretatives, vegeu *infra* nota 51.

¹⁸ Són conscients que algun d'aquests nuclis de tensió s'havien produït ja en la Cort General de 1585 i abans, i que molts d'ells es plantejarien novament —fins i tot amb major virulència— en les Corts no concluses de 1626 i 1632. L'interès de la convocatòria de 1599 rau precisament en què hi prenen consistència conjuntament, tot conformant un problema global.

a la fi d'ell, y sols d'ell hy resta juny y juliol propvinents, y estan tant carregats de quefers y negocis y de cada die los ne ixen»¹⁹. La majoria d'aquests càrrecs seran designats directament, mentre que quatre seran, com és preceptiu, extrets 'a sort' —la col·lecta de Perpinyà recaurà casualment en mans de l'aleshores encara diputat reial, Jaume Riu—. Tot plegat posa en evidència la motivació real dels diputats: apropiar-se d'aquella parcel·la de jurisdicció amb la qual podien beneficiar familiars, clients i amics, no fos cas que, si la Cort General s'allargava massa, es quedessin sense l'ocasió de repartir prebendes. Versemblantment els membres del consistori tindran intel·ligències per proveir també l'assessoria ordinària que el darrer dia de juliol ha de quedar vacant.

Aquestes accions motivaran una enèrgica reacció en el si de la Cort el 5 de juny: els arguments formulats al braç militar pel comte de Quirra, «havent entès aquest bras que los diputats volen provehir alguns officis que vaguen, y ensecuacions y assessors per al trienni qui ve, y com *convocada la Cort estigue suspesa la potestat dels diputats* y lo poder sia de la Cort»²⁰, seran ben acollits als demés estaments. En conseqüència, un manament serà fet als diputats i oïdors perquè no sols no facin cap més provisió d'oficis ans també donin per revocades i anul·lades les realitzades des que la Cort està convocada. Aquest manament provocarà, tant per qüestions de forma com de contingut²¹, una seriosa crisi durant almenys cinc dies entre la Diputació i la Cort i, de retruc, entre integrants dels braços. Els membres del consistori, després de consultar la matèria amb els seus advocats²², contestaran el manament al·legant que no hi ha cap constitució ni cap capítol de cort que reguli expressament la competència sobre la provisió d'oficis del General mentre la Cort General està reunida. Tres d'aquests juristes seran posteriorment enviats als braços per exposar en detall per quines raons consideren que el manament perjudica la Diputació.

Mentrestant, a l'estament militar, Llorenç Tort i Jaume Camps hauran plantejat sota forma de dissentiment diverses qüestions relatives al dit manament: el

¹⁹ ACA, Gen., N-163 (Deliberacions), fol. 1106r (29.V.1599).

²⁰ ACA, B. M., vol. 1054, fol. 62. El subratllat és nostre.

²¹ Davant certes veus que diran que el manament s'hauria d'haver lliurat als diputats reunits en consistori i no pas individualment en les seves cases particulars, els advocats dels braços suggeriran l'enviament d'un altre manament a l'escrivà major de la Diputació perquè no aixequi acta de cap provisió d'oficis mentre la Cort General estarà reunida, ACA, B. E., vol. 1049, f. 40 (7.VI.1599). El text d'aquesta segona ordre es troba *ibid.*, f. 41.

²² Les reiterades reunions de diputats, oïdors i oficials de la Diputació amb advocats generarà un fort nerviosisme als braços. La seva reacció serà buscar també assistència jurídica per tenir preparada una rèplica quan s'escaigui: «seria per ço convenient fer ajunectar tots los advocats dels presents tres staments, los quals consulten y miren lo poder que té la present Cort y lo que també tenen los deputats y oïdors, y lo que pot fer la present Cort contra los dits deputats y demés». ACA, B. E., vol. 1049, f. 45r (8.VI.1599).

primer voldrà assegurar-se de l'eficàcia d'aquest davant el temor que l'entrega no s'hagués fet correctament²³; el segon, en canvi, adoptant una postura favorable als diputats, denunciarà el manament per ser «contra diversos capítols de cort y contra lo stil, pràctica y consuetut que lo concistori de dits diputats ha fet y usat en temps de celebració de Corts Generals»²⁴. El braç eclesiàstic intervindrà també en la disputa, donant mostres d'irritació en considerar l'afer «resolt y conclós per los tres staments» ja que s'havia «spedit y presentat dit manament»²⁵. Plantejarà en conseqüència un dissentiment condicionat a què els nobles retirin els seus, deixant entendre l'amenaça subjacent de provocar una intervenció del rei a través d'un *iudicium in curia datum*. El dia següent les passions entre els nobles estaran desfermades davant l'actitud renitent dels dirigents de la Diputació. Després de Llorenç Tort²⁶, intervindrà Emmanuel de Rajadell, el qual formularà un dissentiment general «fins ha tant que los deputats y hoïdors de comptes sien condignament castigats y punits per lo gran atreviment han tingut en dificultar y fer contradicció als tres brassos llegalítimament convocats, de què no eran ells tinguts y obligats en hobeir y obtemperar al que per dita Cort los era estat manat». Acusarà els membres del consistori de què «volen alsar-se y fer-se senyors de la Generalitat», per la qual cosa arribarà a demanar se'ls ordeni que «no despenguen per orde de la Generalitat diners de dita Generalitat»²⁷. Don Francesc de Llupià subscriurà dit dissentiment amb l'afegit que els diputats, als quals proposa desposseir del càrrec, «per sos parents fan impedir la Cort»²⁸.

En aquest context, seran els propis 'inculpats', els diputats, els que hauran d'intervenir per apavaigar els ànims. Aconseguiran que Llorenç Tort aixequi la seva mesura de bloqueig després de pregar-li-ho insistentment²⁹. Segurament el convenceran dient-li que tenen previst de revocar l'endemà mateix les provisions de diputats locals fetes els dies precedents. La revocació es farà efectiva; ara bé, serà presentada al registre de deliberacions de la Diputació com a decidida *motu proprio* i no pas com una claudicació davant el manament de la Cort. S'esgrimirà com a única raó que les provisions s'havien fet tant aviat «perquè tinguessen temps los proveïts de ésser avisats y de tràurer sos privilegis», i

²³ ACA, B. M., vol. 1054, f. 66r (7.VI.1599).

²⁴ ACA, B. M., vol. 1054, f. 223r (7.VI.1599).

²⁵ ACA, B. M., vol. 1054, f. 224r (7.VI.1599).

²⁶ Creient que l'amplitud de les prerrogatives rere les quals es protegeixen els diputats emana d'un acord del rei i la Cort, advocarà perquè ambdós, de manera conjunta, «desfassin primer los privilegis concedits a dits diputats», ACA, B. M., vol. 1054, f. 227v (8.VI.1599).

²⁷ ACA, B. M., vol. 1054, f. 229r (8.VI.1599). Nota: els f. 229, 230 i 231 d'aquest procés familiar del braç militar estan erròniament cosits després del f. 245.

²⁸ ACA, B. M., vol. 1054, f. 229r (8.VI.1599).

²⁹ ACA, B. M., vol. 1054, f. 230r (8.VI.1599).

s'al·legarà desconeixement d'un capítol del General de 1533 que prefixava terminis per a tals designacions. En definitiva, els diputats mantindran intacta la seva pretensió davant la Cort —és més, es reservaran expressament el poder proveir els càrrecs en el moment reglamentàriament previst—³⁰.

Indiferents —que no aliens— a la crisi oberta entre les dues institucions per la competència sobre la provisió d'oficis del General, trobem els beneficiats en algun càrrec³¹. La seva única preocupació serà que es faci efectiva la font d'ingressos que ja imaginaven segura. Així, Rafel Albert, síndic de Girona a la Cort i recentment extret a sort pels diputats per gestionar la col·lecta de la seva ciutat, «perquè dupta si aquella extractió seria llegítimament feta si la present Cort no la llohe», adreça el 8 de juny als braços eclesiàstic i militar una petició perquè «en cas que la sua provisió tinga necessitat de revalidació y confirmació de la present Cort, li fassan merçè de llohar-la y aprovar-la y, si menester serà, de nou concedir-la y aprovar-la»³². L'haver estat enviat a Barcelona haurà resultat, per tant, prou oportú per a aquest notari gironí³³.

Tancat l'episodi conflictiu sobre la provisió d'oficis, el problema competencial subjacent tornarà a plantejar-se dotze dies després. Amb els papers intercanviats entre la Cort i la Diputació, però, i sense que la sang arribi al riu. El 21 de juny el consistori es decideix a endegar els tràmits preparatoris de la insaculació a les bosses de diputats i oïdors que hauria de tenir lloc a mitjan juliol³⁴. Aquesta constitueix un moment idoni per atreure persones propinques al poder de la institució. Per això als braços sorgeix la idea d'anticipar l'acte. Es suggerirà de forma tímida el 26 de juny³⁵; es reiterarà més resoludament el 2 de juliol, davant l'evidència que la Cort General té els dies comptats³⁶. El braç eclesiàstic,

³⁰ ACA, Gen., N-163 (Deliberacions), fol. 1115v. La que ens interessa és la darrera deliberació del dia 9.VI.1599. Vegeu-ne el fragment final: «Per ço, ateses les dites coses, dits senyors [diputats] deliberen que les dites provisions de deputats locals sien revocades, com ab la present revocan aquelles com a fetes ans de temps, differint la provisió de aquelles per al temps disposat per dits capítols de Cort.» El subratllat és nostre.

³¹ En relació a l'obtenció d'avantatges individuals en el marc d'aquest gran procés que eren les Corts, vegeu l'apartat 'Les contrapartides d'anar a Corts' d'Eva SERRA I PUIG, «Introducció», dins *Cort General de Montsó (1585), Montsó-Binèfar, Procés familiar del braç reial*, Barcelona, Dept. de Justícia de la Generalitat de Catalunya, 2001, p. XXI-XXII.

³² La primera cita és de ACA, B. M., vol. 1054, f. 230v. La segona està extreta de ACA, B. E., vol. 1049, f. 48r.

³³ Sobre l'activa participació de Rafel Albert en tot el procés de les Corts de 1599, vegeu el nostre estudi *La participació de Girona cit. supra* nota 9.

³⁴ ACA, Gen., N-163 (Deliberacions), f. 1120r.

³⁵ ACA, B. E., vol. 1049, f. 183r.

³⁶ ACA, B. E., vol. 1049, f. 253r. S'hi delibera proposar als braços militar i reial «que cada bras ensecule los seus llochs que vagan»; tenen la prevenció d'afegir que cal consultar-los abans «si serà menester per dit effecte haver lo consentiment de sa magestat y fer-li alguna embaxada.»

impulsor de la iniciativa, toparà però amb diversos membres de l'estament militar que anteposaran a eventuais avantatges personals el respecte envers la normativa del General³⁷. S'evitarà així el que hauria pogut ser una nova font de tensions amb els diputats. Aquests podran, per tant, una vegada clausurada l'assemblea i dissolts els braços, efectuar la 'seva' insaculació —especialment estratègica per ser la darrera del trienni—.

Quan procedeixin al llarg i sovint conflictiu ritual, els diputats estaran necessàriament condicionats pel que s'haurà esdevingut durant la Cort General. Hauran de readmetre sis ciutadans de Tortosa que havien desinsaculat l'any 1597 sense cobertura legal; retiraran de les bosses el nom del defenedor del General Bernat Taverner³⁸... Almenys en un aspecte els diputats generaran aleshores forta polèmica: en la utilització que faran d'un document emès per l'igualadí Pere Franquesa, secretari del rei a les Corts, on figuraran les persones novament ennoblides pel monarca³⁹. Aquest llistat els serà d'una gran utilitat per resituar molts prohoms catalans en les diferents bosses de la Diputació. Ara bé, versemblantment no el tindran igualment en compte per a tothom⁴⁰.

Pel que fa novament a les provisions d'oficis, alleugerits en veure la Cort General dissolta, els membres del consistori podran proveir les diputacions locals i l'assessoria ordinària vacant dins el període reglamentari, a finals de juliol⁴¹.

Greu retard en el lliurament dels llibres de comptes de la Diputació

Un segon episodi de tensió entre la Cort i la Diputació del General que considerem il·lustratiu de la redefinició del quadre institucional de la Catalunya moderna gira entorn de la tramesa d'alguns documents que els braços necessiten per realitzar llurs tasques, concretament el balanç i altres llibres de comptes.

³⁷ ACA, B. M., vol. 1055, ff. 573v, 576r i 576v: dissentiments a la pretensió del braç eclesiaístic formulats per Jaume Rossell, Miquel d'Oms i Llorenç Tort respectivament.

³⁸ Sobre ambdues situacions, vegeu *infra* els darrers paràgrafs d'aquest nostre treball.

³⁹ ACA, Gen., N-164 (Deliberacions), ff. 1145v-1148r. Aquest document ha estat processat en l'apèndix n. 5 de la tesi de Miquel PÉREZ LATRE, *Diputació i monarquia cit.*, pp. 853-855.

⁴⁰ En la visita que es farà al consistori de 1596 a partir de l'agost de 1599 es disputarà perquè Francesc de Junyent, malgrat haver vist millorada la seva condició social pel monarca, no haurà estat convenientment desinsaculat del lloc que tenia abans de les Corts. ACA, Gen., V. G., caixa 19, camisa 111, fol. 6042, 6043; els diputats s'excusaran dient que «com no-ls pogué constar que [Junyent] hagués acceptat ni despedit dit privilegi, no-l pogueren desensecular i-l dexaren com se estava» —6043r—; vegeu també *ibid.*, caixa 21, camisa 153, f. 8263.

⁴¹ ACA, Gen., N-164 (Deliberacions), ff. 1199-1201 (26.VII.1599).

Aquests en teoria haurien d'estar, degudament completats, en mans de la Cort en començar el procés⁴². L'any 1599 això no succeirà. Els diputats i oficials de la Diputació desoïran la primera petició de lliurar-los que la Cort, en les seves sessions inicials, els adreçarà⁴³. Pocs dies més tard, la crispació generada per l'afer de les provisions d'oficis motivarà una segona demanda dels documents comptables de la Diputació⁴⁴. Al braç reial procuraran vehicular-la d'una manera el més respectuosa possible⁴⁵: suggeriran que s'envii a buscar el racional de la Diputació —de fet ho faran abans d'advertir-ho— i que se li exposin les necessitats dels braços; veient que no compleix, proposaran enviar un porter dels braços a la casa de la Diputació⁴⁶; qualsevol mesura els semblarà preferible a la tramesa d'un nou manament. Els altres dos estaments, menys contemporitzadors en un principi, acceptaran aquesta manera de procedir «de bé ha bé»⁴⁷. Després de deu dies sense que es tingui notícia del balanç, malgrat totes les gestions intentades, el braç eclesiàstic impulsarà finalment la solució del manament. El text, formulat durament, s'adreçarà al racional de la Diputació⁴⁸. El balanç arribarà al braç eclesiàstic el 22 de juny⁴⁹, és a dir, passats vint dies des del soli

⁴² Ho disposava el capítol 17 del redreç del General de 1553 —ACA, Gen., G-150/10—. La inobservança d'aquesta norma era una constant en les celebracions de Corts, com es veu a *Cort General de Montsó (1585) ... braç reial cit.*, p. 61. En aquella ocasió, però, la petició dels dits materials per part dels braços es vehiculà inicialment amb un major tacte.

⁴³ Seran més diligents, en canvi, amb l'entrega de les masses i dels segells i dels processos de nombroses Corts precedents —concretament els de la convocatòria de 1510 i posteriors—. En el llistat de processos lliurats no s'hi menciona el de la Cort General de Montsó de 1585, segurament per un oblit de l'escrivà (?). ACA, B. E., vol. 1049, f. 22r (3.VII.1599).

⁴⁴ La primera petició havia estat del 3.VI —ACA, B. E., vol. 1049, f. 18r—; la segona serà de 7.VI —*ibid.*, fol. 42. En aquelles dates se'ls demanaran igualment documents per a què pugui treballar la comissió sobre els greuges; seran ràpidament lliurats; només els llibres de comptes quedaran pendents.

⁴⁵ Cal dir que, amb motiu del primer manament, el braç reial ja s'havia qüestionat “si-s farà embaxada” i no amb una mera ordre; ACA, B. R., vol. 1044, f. 27v (3.VI.1599).

⁴⁶ ACA, B. M., vol. 1054, f. 227r (8.VI.1599).

⁴⁷ Aquesta és l'expressió que havia estat utilitzada al braç reial el 8.VI, suficientment il·lustrativa d'una voluntat d'evitar tensions innecessàries: «fonch deliberat y resolt que sols per ara se envie de bé ha bé ha demanar dits llibres, que quant se fassen dificultosos en lliurar-los y portar-los aleshores se'ls despedirà dit manament». ACA, B. R., vol. 1044, f. 70r.

⁴⁸ Els propis diputats es confessaran incapaces de fer obeir el racional, ACA, B. M., vol. 1054, fol. 361v (19.VI): “dits diputats havian respost que [al dit racional] no-s sentian bastants per manar-le-[h]y ni fer-los-[h]y fer portar»; seran ells els que suggeriran la solució del manament. Aquest, expedit el mateix dia 19, instarà l'oficial renitent a què dins tres hores lliuri tota la documentació requerida.

⁴⁹ El dia precedent, el llibre de deliberacions del consistori ens parla d'una presumpta malaltia del racional, Antic Ribot de Palmerola, que obliga a posar un substitut en el seu lloc, ACA, Gen., N-163 (Deliberacions), f. 1120r. No sabem quina credibilitat donar a la dada.

d'obertura d'una assemblea que el rei voldria veure conclosa... l'endemà, vigília de sant Joan⁵⁰!

Aquest retard no és en absolut innocent⁵¹. Al nostre entendre reflecteix una voluntat d'emascarar el lamentable estat de comptes d'una Diputació que acumulava despeses extraordinàries, arrossegava crèdits impagats de dates reculades i no tenia regularitzat el cobrament de les quantitats percebudes pels oficials pecuniaris⁵². El problema és que, amb el retard del balanç no sols s'impossibilitava la revisió de la gestió dels diputats des de les darreres Corts celebrades. S'impedia també la detecció d'irregularitats i la conseqüent redacció de capítols del redreç que permetessin obviar-les en un futur⁵³. A més, no es podia saber què hi havia a les arques de la Diputació per pagar el servei al monarca.

La tramesa del balanç no servirà, de fet, per a gran cosa, si no és per posar de manifest que la Diputació encara havia de passar comptes amb tots els oficials que en gestionaven el diner. Els braços no podien, per tant, donar-se per satisfets amb aquell document provisional. Per això, amb un nou manament instaran els dits oficials a què «tingan ygualat y tirades les restes de tots los dits comptes, y las reffereschán als dits staments, per a què la present Cort sàpia la resta de dits diners»⁵⁴. Malgrat la urgència amb què se'ls demanarà compleixin l'ordre, passaran ben bé tres dies abans que els oficials no enviïn als estaments diferents respostes de caràcter clarament dilatori, per exemple indicant que els comptes estarien promptes si no fos que hi cal una ratificació definitiva del racional de la Diputació⁵⁵. Cansats de la situació, els braços fulminaran aleshores

⁵⁰ Aquesta és la data que Pere Franquesa es treu de la màniga el 21 de juny davant l'allau de dissentiments que bloquegen la Cort General, ACA, B. R., vol. 1044, ff. 187v-188r.

⁵¹ No veiem suficientment diàfanes les vinculacions que Miquel PÉREZ LATRE, *Diputació i monarquia cit.*, p. 503, estableix entre aquesta "recaixa a la presentació del balanç" i l'acció del corrent polític vinculat als Granollacs. Més aviat apuntem a factors interns de la Diputació assenyalats al present text.

⁵² N'hi ha prou amb veure l'estat de comptes de la institució: ACA, B. E., vol. 1049, ff. 194r-197r (28.VI.1599). En el trienni de 1596, per exemple, s'havien despès més de quatre-centes mil lliures de forma extraordinària contra cent cinquanta mil i escaig ordinàries.

⁵³ Sobre l'estreta connexió —que a continuació veurem com no es produí l'any 1599— entre el balanç i la redacció del redreç del General, Tomàs DE MONTAGUT I ESTRAGUÉS, «Estudi introductori» a Lluís DE PEGUERA, *Practica, forma y estil, de celebrar Corts Generals en Catalunya* (reed.), Centro de Estudios Políticos y Constitucionales i Generalitat de Catalunya, Madrid, 1998, p. XXXVIII.

⁵⁴ El manament es troba a ACA, B. R., vol. 1044, ff. 282v-283v.

⁵⁵ Cal dir que, de les deu persones a qui calculem afectava el manament [els oficials pecuniaris aleshores a Barcelona, que serien B. Pi, M. A. Carreras, B. Santamaria, J. Anglada, P. Pellicer, J. Setantí, J. Llosada, F. Coma, J. P. Serra i M. Alemany], només dues respondran amb la presentació d'un estat de comptes clar; cinc d'altres enviaran respostes dilatòries com la mencionada en el text, i les tres restants ni tant sols contestaran. ACA, B. E., vol. 1049, ff. 248r-251v.

res un darrer manament dirigit a tots els oficials pecuniaris i al racional⁵⁶ perquè «esta nit del dia present se ajunten en un aposento en la casa de la Deputatió o del present monestir, és a saber lo dit racional per a pèndrer y hoir los comptes y los demás oficiales per a donar-los y tirar las restas de aquells y de dit aposento nos moguen fins sia effectuat y complit lo sobre dit, y dematí a las nou hores del dia de demà los aporten als presents staments». Ho hauran de fer per assegurar «la brevetat y bona directió de dita Cort», per a les quals, afegiran, «també estan juntats los staments la mayor part de la nit»⁵⁷.

Podem suposar que aquesta darrera invectiva féu el seu efecte⁵⁸, ja que a la Cort es començarà a partir del 4 de juliol a debatre la quantia del servei reial⁵⁹. Es ressentí l'elaboració del nou redreç del General de les dificultats suara presentades? Estem convençuts que no, primerament perquè la documentació ens informa que cent-set projectes de capítols —més dels finalment aprovats— haurien estat ja llegits al braç eclesiàstic el mateix dia que el balanç hi arribà⁶⁰. Segonament, perquè moltes de les irregularitats comeses pels consistoris dels anys precedents eren tan flagrants que se'ls havia previst un remei abans mateix que fossin quantificades. En són exemplificatius els capítols 2, 3 i 30 del redreç de 1599⁶¹, que pretenien respectivament posar ordre: a) a les quantitats que es podien dependre en qüestions com les ambaixades o els vestits dels diputats; b) a la pràctica que s'havia estès a la casa de girar grans sumes de diner al regent els comptes, el qual les podia dependre després amb relativa lliberalitat; c) als diners gastats en excés en concepte d'obres de la Diputació, sovint sense un procediment de licitació oberta.

I és que, si als diputats els podia ferir que durant la Cort General els recordessin la seva originària subordinació als braços, a aquests darrers necessàriament els havia de doldre veure com el consistori havia repartit, durant els mesos

⁵⁶ El braç reial, en la seva habitual línia tova amb la Diputació, es mostrarà reticent a l'amplitud dels afectats per aquest manament, ACA, B. R., vol. 1044, ff. 333-334 (3.VII.1599).

⁵⁷ ACA, B. E., fol. 260. El manament data del 3 de juliol.

⁵⁸ ACA, Gen., N-163 (Deliberacions), ff. 1133r-1134v (3.VII.1599): hi llegim com el darrer manament dels mencionats fou presentat al consistori a les nou del vespre; un quart d'hora després una bona part dels seus destinataris estaven ja reunits a la casa de la Diputació. A la resta se'ls envià a cercar.

⁵⁹ A instàncies de don Pere Franquesa i del marquès de Montesclaros, al braç eclesiàstic es fan les primeres propostes serioses de donatiu l'esmentat dia 4 —ACA, B. E., vol. 1049, ff. 282v i ss.—.

⁶⁰ El ritme de treball de la comissió elaboradora dels capítols del redreç del General degué ser trepidant: el dia 11.VI ja demanaven advocats que els revisessin la feina que tenien a punt —ACA, B. R., vol. 1044, f. 88r—; el dia 16.VI ja havien lliurat al braç eclesiàstic 50 capítols perquè hi fossin llegits i, si s'esqueia, aprovats; el dia següent el número ascendia a 67; el 18.VI ja eren 102, i 107 el 22.VI, —ACA, B. E., vol. 1049, ff. 86r, 90v, 104r-105r i 132v—.

⁶¹ Els capítols del redreç del General de 1599 es troben a ACA, Gen., G-152/3.

precedents a la vinguda del rei, més de 45.000 lliures barceloneses —que suposaven un 4'5% del valor total del quantió donatiu que el 1599 els braços concedirien a Felip II (III)— només en concepte de vestits i ornaments, per a persones principals, criats i animals⁶². Ho veurem tot seguit.

«Festes, regosijos y altres apparatos y preventions se fan per dita vinguda de ses magestats»⁶³: la presència dels diputats a la justa

Tampoc en matèria de cerimonial les relacions entre els braços constituïts en Cort i llur mandatària, la Diputació, seran del tot fluïdes l'any 1599. Des que a la tardor prèvia s'havia tingut notícia de la vinguda del rei a Barcelona, els membres del consistori havien programat amb detall tant la gran justa que s'havia de celebrar al Born com una festa per anunciar-la —el desafiament de la justa—. Enormes quantitats de diner s'havien repartit entre els elegits per participar en una i altra cerimònies —tots ells individus molt vinculats als diputats i oïdors de comptes— a fi que es procuressin vestits dignes per a ells i per als seus criats i ornaments per als animals⁶⁴. Només direm que l'oïdor eclesiàstic, elegit mantenidor de la justa, percebé en aquest concepte almenys 2640 lliures —equivalents a més del doble del seu salari teòric anual—⁶⁵.

⁶² Hem obtingut la quantitat a partir de les deliberacions de ACA, Gen., N-163.

⁶³ Aquesta simpàtica expressió s'utilitza en alguna ocasió per designar un pressupost especial obert per la Diputació per fer front a les despeses festives vinculades a la visita reial. ACA, Gen., N-163 (Deliberacions), f. 1053v.

⁶⁴ Cal dir en descàrrec dels diputats que, des de l'entorn del rei, malgrat el dol que es guardava per la mort de son pare, s'havia demanat el màxim lluïment possible, ACA, Gen., N-163, f. 908 (26.X.1598) i 922 (13.XI.1598), i que inicialment estava prevista a Barcelona la celebració de les noces reials. Els membres del consistori es cobriren les espatlles demanant un consell a persones experimentades i a una comissió de juristes, *ibid.*, ff. 912r-915r (31.X.1598) i 926r-927v (16.XI.1598). El procurador fiscal de la visita lamentava, més d'un any més tard, que tots els que havien aconsellat fossin beneficiaris de les quantitats repartides o parents seus, ACA, Gen., V. G., caixa 19, camisa 117, f. 6565.

⁶⁵ ACA, Gen., N-163 (Deliberacions), f. 946r (2.XII.1598) —720 lliures «en part de sos adresses y ornaments per dita justa»—; f. 1053v (28.IV.1599) —1800 ll. «per lo que ha de exir ab quatre cavalls molt ben ornats y enmantats, comprès lo que ell anirà, ab molts patges y alacayos»; f. 1098r (25.V.1599) —120 lliures per canviar algunes coses del vestuari seu i dels patges amb ocasió de la festa del desafiament on s'anunciarà la justa—. En aquests càlculs no hi hem comprès les 1000 lliures per ell rebudes, com la resta de membres del consistori, en concepte general de vestuari, no específic de la justa sinó per la vinguda dels reis, f. 947r (2.XII.1598) i f. 1063r (29.IV.1599). El salari teòric anual de cadascun dels oïdors és de 1085 lliures, segons el balanç presentat per la Diputació —referit *supra* nota 52— a la Cort.

Efectuats remiradament aquests preparatius, cadascú disposat (segons el parer dels membres del consistori) com corresponia a la seva preeminència en la Catalunya de l'època, el dia abans de la celebració de la justa es produirà un dal-tabaix⁶⁶. El braç militar suggerirà que el duc de Cardona, president de l'estament, ocupi el lloc de jutge que acostuma d'ostentar sobre un catafal *ad hoc* el diputat nobiliari. Al braç eclesiàstic es deliberarà similarment que no es lliuri la massa al diputat d'aquest estament perquè serà l'arquebisbe de Tarragona qui el desplaçarà del seu lloc a la finestra habitual. Quina actitud prendrà el tercer estament? Com en d'altres situacions ja presentades, es pronunciarà amb gran precaució sobre l'afer, temerós alhora de ferir l'orgull dels consistorials i d'alterar els sovint delicats equilibris entre Diputació i Consell de Cent. Els dos braços privilegiats elevaran el to de la polèmica proposant que es faci un manament als diputats, en què se'ls ordeni que l'endemà «no vajan a la justa com ha deputats sinó que y vajan los senyors presidents dels braços en lloch de ells», disposant a més que els oficials de la Diputació acompanyin els presidents dels braços com solen fer amb els diputats⁶⁷. El rei aleshores farà un primer —i tímid— intent d'arbitrar en la disputa, proposant una solució de compromís⁶⁸ que serà obertament rebutjada pel braç militar, «attès los dits diputats no eran sinó procuradors», i per l'eclesiàstic tot darrera⁶⁹. El diumenge 27, dia de la justa, el rei intervirà decisivament i equànime⁷⁰; imposarà a la Cort que el president del braç militar ocupi tot sol el lloc de jutge de la justa sobre el catafal i que els altres dos prenguin els llocs més preeminents en les finestres habituals; ara bé, acompanyats no només dels oficials de la Diputació sinó també dels diputats i els oïdors; aquests, per tant, no hauran de veure des de la humillant plaça pública la justa que fins fa poc consideraven 'seva'⁷¹. El Dietari del Consell de Cent no escati-

⁶⁶ Això succeirà segurament poc després que, a les onze del matí, l'oïdor militar hagi anat al palau del rei a suplicar-li que assisteixi a la justa i que faci «nominació de jutges per a què, junctament ab lo diputat militar, assistescan conforme és costum», *Dietaris de la Generalitat cit.*, vol. III, p. 346 (26.VI.1599).

⁶⁷ Aquest manament es troba a ACA, B. E., vol. 1049, f. 188v (26.VI.1599).

⁶⁸ Que no es faci el manament previst als diputats i que el diputat militar no jutgi però faci acte de presència al catafal al costat del president del seu braç, el duc de Cardona, ACA, B. E., vol. 1049, f. 189r.

⁶⁹ És fonamental subratllar que tant un com l'altre insisteixen en fer el manament malgrat que els tractadors reials els ho han volgut treure del cap. La frase utilitzada per al títol de la nostra comunicació està extreta de la relació d'una deliberació del braç militar que el promovedor de dit braç féu a l'estament reial el 26 de juny de 1599, ACA, B. R., vol. 1044, f. 251v.

⁷⁰ El promotor del braç eclesiàstic referirà al braç militar la solució tal com el vicecanceller els l'havia indicada amb una frase prou explícita: «no ere necessari manament pus sa magestat y havia posada la mà.» ACA, B. M., vol. 1055, f. 473r.

⁷¹ Don Pere Franquesa, en la seva al·locució al braç militar, després de disposar que «lo archabisbe y conseller de Barcelona se assenten en lo lloch més preheminent y que los diputats y oïdors

marà detalls sobre la dignitat finalment ‘reconeguda’ als diputats a l’hora de deixar testimoni escrit de la festa... «apres que dits senyors foren al Born, en la casa y finestres de la diputatio, se posaren dits senyor archabisbe y senyor conseller en cap a la finestra *en lo loc dels diputats*, y los dits senyors diputats estaven *dins lo aposento*, y en dita finestra *retirat* estava lo senyor diputat ecclesiastic *arimat a una branca de una cadira...*»⁷². El Dietari de la Generalitat, en canvi, resoldrà l’afer amb un lacònic —i mig fals— «tots estigueren en les finestres acostumades de la casa del Born»⁷³.

Sobre la conveniència de posar ordre a la casa del General

Hem emprès aquesta comunicació amb l’objectiu d’analitzar alguns aspectes —preferentment conflictius— de les relacions entre els braços i la Diputació en el transcurs de la Cort General de Catalunya de l’any 1599. En els tres apartats precedents hem presentat diferents àmbits de tensió amb efectes sobretot durant la celebració de l’assemblea. Qüestions com les relatives a les provisions d’oficis i insaculacions, la prestesa o reticència en la presentació de comptes i disputes de cerimonial, malgrat les energies que mobilitzen en el moment de plantejar-se, queden arxivades una vegada closes les Corts. Es converteixen, com a molt, en testimonis per eventualment reclamar drets adquirits en una convocatòria posterior. Uns altres aspectes de les relacions entre ambdues institucions tenen, en canvi, essencialment projecció de futur. Hem oferit ja tangencialment algunes notes sobre la reglamentació de la Diputació per part dels braços a través dels capítols del redreç⁷⁴. També s’aprecia aquesta vocació d’intervenció per part de la Cort en l’esdevenidor de la seva mandatària en afers, propis de l’esfera de gràcia, com la modificació del mapa territorial de la

se acomoden entre ells ab una altra finestra», afegirà que el manament que tenien previst enviar als diputats «no se exequite, però que reste continuat en lo procés familiar per exemplar.» ACA, B. M., vol. 1055, f. 473v.

⁷² *Dietari del Antich Consell Barceloní —Manual de Novells Ardits—*, vol. VII (1597-1602), Barcelona, 1898, p. 224. Hem respectat el criteri de transcripció de la dita obra. Els subratllats, en canvi, són nostres.

⁷³ *Dietaris de la Generalitat cit.*, vol. III, p. 347 (27.VI.1599).

⁷⁴ En relació a aquests, per cert, cal dir que l’any 1599 es produí una reacció negativa al braç militar quan es tingué notícia que el rei havia suggerit canvis en algun capítol i que, a més, havia decretat de forma general tot el redreç afegint-hi la clàusula «Plau a sa magestat en lo que té respecte a las cosas tocants a la casa de la Diputatio, salvant lo que fa perjudici y lleva a la jurisdicció real, que és de Sa Magestat, lo que li toca.», ACA, B. E., vol. 1055, f. 563r. Intervencions com aquesta posen sobre la taula la qüestió del canvi de cultura política promogut per la monarquia que les institucions catalanes hauran d’afrontar des del darrer terç del segle XVI.

Diputació⁷⁵, el reequilibri del sistema d'insaculacions en funció de canvis en la geografia catalana⁷⁶, o la concessió d'increments salarials i d'adjuncions d'oficis als que en demanen⁷⁷. Finalment, la Cort dóna en algunes ocasions directrius de política general a la seva institució delegada: l'any 1599, per exemple, imposa una dràstica disminució de despeses en concepte d'ambaixades a Roma per tractar davant la Rota el plet de les comandes de sant Joan⁷⁸; consenteix, en un clar exercici de pragmatisme, a la prosecució de les obres de la casa del General a la plaça de sant Jaume —«estan tant havant que no's poden deixar per la reputatió de aquest Principat ... que passen havant conforme las trassas sens mudar ninguna d'ellas»⁷⁹; insta la organització d'un sistema per a la custòdia i manteniment de les armes de la Diputació⁸⁰...

⁷⁵ Quan les modificacions són substancials es fan a través d'un capítol del redreç. L'any 1599, per exemple, la bolla de Torredembarra suplica tornar a formar part de la col·lecta de Vilafranca del Penedès en comptes de la de Tarragona, ACA, B. R., vol. 1044, f. 235. Els advocats dels braços aconsellen que el canvi quedi reflectit en un capítol de cort, *ibid.*, f. 339v-340r (3.VII). El síndic de Talarn aprofita també reunió dels braços per suplicar que sigui posat en execució el capítol 37 del redreç de l'any 1585, que disposava que les taules del General situades en viles de barons fossin transferides a les viles reials més properes i acomodades. Essent Tremp sota jurisdicció del bisbe d'Urgell, la vila reial de Talarn havia instat repetidament els diputats a fer complir el precepte, però «nuncha ab effecte ho ha pogut obtenir, sinó que sempre han recusat la executió del dit capítol de cort per sinistres respostes y complacènties.» ACA, B. R., vol. 1044, ff. 275r-276v (28.VI.1599). L'endemà mateix els advocats donaran el vot favorable al trasllat de la taula, amb la idea igualment que es faci capítol de cort ordenant-lo, *ibid.*, fol. 287v.

⁷⁶ Aquest aspecte resultava de fet un dels més polèmics a les sessions dels braços. Eren constants els dissentiments dels assistents que bloquejaven qualsevol increment de la representació de les altres comunitats a les bosses de la Diputació. L'any 1599 resultà especialment conflictiva la pretensió del recentment erigit bisbat de Solsona per obtenir plaça per al bisbe i per a un parell de capitulars de la Seu. El rei hi tingué una intervenció molt directa, ACA, B. E., vol. 1049, ff. 125r (21.VI), 156r (24.VI). El braç militar es mostrà molt dolgut per la novetat que el rei pretengués posar sa mà en el repartiment de places, *ibid.*, 163v-164r (25.VI), més encara estant l'estament paralitzat per dissentiments. Suplicacions especialment 'motivades' per aconseguir una major participació a les bosses de la Diputació foren la de Vilafranca del Penedès —al·legant que els seus ciutadans pagaven molt al General, ACA, B. R., vol. 1044, f. 88v-89r (11.VI)—, o la de Besalú —esgrimint la presència de set juristes a la vila com a mostra d'importància, *ibid.*, f. 106 (12.VI)—.

⁷⁷ Al capdavant dels processos de Corts ens apareixen les cartes on es comuniquen les mesures de gràcia preses en aquest sentit: pel cas de 1599 que estudiem, vegeu p. ex. ACA, B. R., vol. 1045, f. 455v —augment de sou— o 453v, 459r, 461, 463v —adjuncions d'oficis—.

⁷⁸ ACA, B. E., vol. 1049, f. 237r (1.VII.1599). L'ordre de retorn dels ambaixadors aleshores destacats a Roma no fou aparentment executada en el termini de dos mesos que el braç eclesiàstic desitjava. A ACA, Gen., N-165 (Deliberacions), f. 122v (9.V.1600) aprenem que un dels legats, Gaspar Sagarra, arriba a Barcelona a finals d'abril del 1600!

⁷⁹ ACA, B. E., vol. 1049, f. 237r (1.VII.1599).

⁸⁰ *Ibidem.*

La matèria en què volem centrar-nos per cloure el present treball no és cap de les suara mencionades, sinó una altra que implica fer una ullada al passat. Més concretament, als anys que s'han succeït des de les darreres Corts Generals —no estrictament les últimes⁸¹—, al llarg dels quals, com és natural, certes persones es poden haver sentit agreujades per la Diputació. En l'activitat de desgreuge que els braços practiquen es posa aleshores de manifest un cert grau d'ocupació de l'àmbit jurisdiccional exercit quotidianament pel consistori. Hem optat per referir extensament aquesta situació en la mesura que, tot i que no tinguem constància documental que la Diputació la rebutgés explícitament, devia ser si més no una font d'incomoditat per a ella, acostumada com estava en períodes sense Corts a no tenir superior jeràrquic en el seu quefer. L'any 1599, sia degut a les torbacions de l'època del diputat militar Joan Granollacs sia per la inoperativitat de les visites durant tres triennis, serà prolífic en el nombre de suplicacions presentades als braços per oficials o per altres persones vinculades a la casa del General. Cal dir que la majoria d'aquestes peticions, després de ser analitzades pels advocats dels braços, seran resoltes d'una manera molt respectuosa amb la jurisdicció del consistori: generalment amb un simple mandat de què els diputats ventilin l'afer amb el parer dels assessors ordinaris de la institució. Això sí, sovint amb la imposició de terminis peremptoris, i sota certs condicionants —per exemple decretant que sigui oït el procurador fiscal del General... tot plegat intervencions a nivell estrictament processal—. Altres suplicacions conduiran a la concessió per part dels braços de mesures de gràcia. Seran escasses les ocasions en què aquests facin pròpiament la conclusió d'un procés. Reiterem, però, que l'orgull dels poderosos diputats i dels oficials del General que havien comès certes arbitriarietats durant el seu càrrec en podia resultar ferit. Ho comprendrem a continuació a partir d'alguns passatges.

Al sobrecolridor de llevant Pere Pellicer, sense anar més lluny, no li deuen semblar precisament estimulants les peticions que Simó Prim, Rafel Oliba i Pere Motas presenten a la Cort perquè se'ls paguin unes quantitats que ell no els ha fet mai efectives. Els esmentats suplicants havien capitanejat durant mesos, l'any 1593, a instàncies del consistori i d'una divuitena 'de persecució de lladres', diverses companyies pel Pirineu a fi de lluitar contra el bandidatge⁸². En el seu escrit manifesten no sols que «[e]s troban molt frustrats de sos bons serveys fets al General ab sperança de la paga convenguda y largament promesa», ans també es mostren «molt admirats que los diputats, obligats ha deffensar los provincials y naturals de la terra de agravis que altres tribunals los fassan, con-

⁸¹ Vegeu *infra* el cas de Carles Perpinyà.

⁸² Miquel PÉREZ LATRE, *Diputació i monarquia cit.*, pp. 471-476.

sentan ho permetan [a Pellicer] de tenir-se la íntegra paga de dit salari»⁸³. Curiosament, malgrat ser les suplicacions idèntiques —les signa el mateix advocat— i no variar gens els supòsits de fet presentats, els braços decretaran que l'afer de Prim sigui comès als diputats i que aquests el paguin, mentre que respecte Oliba i Motas es decidirà 'només' que la causa sigui ventilada davant el consistori⁸⁴. Una altra petició formulada per tots ells, la de què «ab tota brevedad y effecte sien regoneguts los libres y comptes que dit Pellicer de tot ha portat», no serà escoltada. Malauradament no es conserven els registres de conclusions de la Diputació de l'època; això no ens impedeix, però, de sospitar que a Oliba i Motas se'ls denegaren les quantitats reclamades, perquè en el procés de visita de l'any 1600 segueixen esgrimint —sense èxit— els seus arguments. Potser no eren suficientment fonamentats⁸⁵. O potser Pere Pellicer tenia bons padrins a la Diputació, perquè el mateix 1600 se li satisfan encara quantitats en concepte de les que ell hauria pagat als col·laboradors en les captures de lladres de 1593⁸⁶!

Vegem un altre cas en què cuegen els conflictes de la Catalunya de 1590-1593. Simó Jornet, Simó Oliveras —com a hereu universal de Pere Oliveras— i el doctor en drets Jaume Massaguer supliquen a la Cort ser indemnitzats pels danys que patiren amb motiu de l'intent de captura de Joan Granollacs⁸⁷. Es lamenten que no sols no ha estat recompensada la seva contribució sinó que els ha valgut penes físiques i/o pèrdues econòmiques greus. El cas dels dos primers interessa per la divisió de parers de què serà objecte entre els dotze advocats de la Cort i, sobretot, perquè el vot al qual s'adheriran els braços militar i reial serà sostingut per només tres d'aquests advocats. Una altra opinió, en canvi, defensada per set juristes, no prosperarà malgrat haver tingut inicialment el vist-i-plau

⁸³ Aquest fragment està extret de la suplicació presentada per Prim, ACA, B. R., vol. 1044, ff. 178v-180v (21.VI.1599). La d'Oliba i Motas es pot llegir *ibid.*, vol. 1045, ff. 351r-353r (4.VII.1599). Els discursos són calcats, i estan plantejats com una qüestió de deute no sols envers els signataris —caporals de les tropes— sinó també envers els seus soldats. Advertència metodològica: sempre que sigui possible citarem les suplicacions presentades als braços amb la referència del procés del braç reial; la raó és que en aquest el lector hi trobarà resumit l'itinerari seguit per cada petició als braços eclesiàstic i militar (data de presentació p. ex.) i el curs que li han donat.

⁸⁴ La resolució d'una i d'altra qüestions es troba respectivament a ACA, B. E., vol. 1049, f. 65r (14.VI.1599) i f. 305 (6.VII.1599).

⁸⁵ Els jutges de la visita absoldran Pellicer perquè no consta suficientment de les pretensions dels querellants, ACA, Gen., V. G., caixa 21, camisa 153, ff. 8201v-8202v.

⁸⁶ ACA, Gen., N-165 (Deliberacions), ff. 180v-181r: el 10.VI.1600 els diputats deliberen se li paguin 3526 lliures, 1 sou i 2 diners per raó de les quantitats que suposadament havia avançat i no recuperat encara dels pagaments als participants en la persecució de lladres de 1593.

⁸⁷ Sobre la repressió dels partidaris de Granollacs, Miquel PÉREZ LATRE, *Diputació i monarquia cit.*, pp. 476-487. A la p. 486 concretament es fa menció de les penes sofertes per Jornet, Oliveras i Massaguer.

de l'estament eclesiàstic. Un tercer parer, avalat per dos experts, no obtindrà cap recolzament⁸⁸. L'afer Massaguer, per la seva banda, ofereix l'atractiu que conté una clara al·lusió a la parcialitat manifesta d'un dels assessors ordinaris de la Diputació *vis-à-vis* del cas. Donat que el dit tècnic, Llorenç Jover, «digué públicament, molts anys fa, abans renunciaria lo càrrech de assessor que no declararia en tal litte y causa, sens dir perquè»⁸⁹, Massaguer s'ha vist empès a intentar que els braços «sien servits manar declarar dita causa y litte». Jover serà citat per donar raó de la seva conducta i posteriorment obligat pels estaments a reunir-se amb els advocats dels braços⁹⁰. Les pretensions de Massaguer devien ser irrefutables —i poca la justícia que es podia esperar de misser Jover—, ja que els dits advocats aconsellaran «que no convé dita *litte* se continue ny passe avant sinó que los tres braços deuen, en alguna satisfacció del molt que dit micer Jaume Massaguer ha patit, manar donar de pecúnias del General una quantitat competent a lur arbitre»⁹¹. Les mil cinc-centes lliures que finalment s'acordarà pagar-li seran provisionalment bloquejades per un dissentiment que considerarà que, amb la reparació de l'afer Massaguer, cal indemnitzar alhora Jornet i Oliveras, «que també han patit per la Generalitat, y per las mateixas causas, tant o més que dit miçer Massaguer»⁹². A ells la Cort, menys esplèndida, acabarà concedint-los quatre-centes lliures per hom⁹³.

Un altre que demanarà ser indemnitzat a la Cort és Francesc Matxí, mercader gironí⁹⁴. Aquest lamentarà haver estat víctima l'any 1596 de la negligència en la custòdia en les duanes del General, d'on li hauran robat un bagul ple de robes arribat de Nàpols. Llegim el seu plany, prou eloqüent: «y no és rahó que lo dit Matxí perde aquelles [robes], estant com estaven en la dita duana del

⁸⁸ ACA, B. R., vol. 1044, ff. 241r-242r (25.VI.1599). Els esmentats parers diuen respectivament: el primer —que finalment s'imposarà—, que cal indemnitzar els suplicants, però, no havent-hi part contrària, haurà de ser la Cort qui, sense fer judici, decideixi amb quina quantitat; el segon, que la causa sigui remesa als assessors de la Diputació, els quals l'hauran de ventilar tenint només en compte un acte d'indemnitat —document garantint que no es rebran danys— que els diputats havien lliurat a Jornet i a Oliveras; el tercer proposa que els assessors vagin més lluny en l'anàlisi dels fets i entrin a jutjar si la Diputació estava facultada per emetre el dit acte d'indemnitat.

⁸⁹ ACA, B. R., vol. 1044, f. 193v (22.VI.1599). Conscient d'això, Massaguer potser no havia plantejat el seu procés de danys jurídicament sinó només de paraula als membres del consistori.

⁹⁰ ACA, B. E., vol. 1049, ff. 91r (17.VI) i 119v (21.VI).

⁹¹ *Ibid.*, f. 180v (26.VI).

⁹² *Ibid.*, ff. 199v-200r (28.VI.1599).

⁹³ *Ibid.*, ff. 228v-229r (5.VII.1599).

⁹⁴ Aprenem dels processos de visites que Matxí era collidor dels drets del General en la col·lecta de Girona, ACA, Gen., V. G., caixa 21, camisa 153, ff. 8205r i ss. Amb això es confirma que, almenys l'any 1599, només aquells que es senten perjudicats per la Diputació i que hi mantenen alhora una relació estreta presenten suplicació davant els braços.

General, en la qual deu haver-hi tota salvaguarda real y seguretat convenient». Li dol «que may sobre açò ha pogut alcançar provisió alguna del concistori dels diputats»⁹⁵... i segurament també el que li hagin extraviat les robes després d'haver pagat ja el dret de duanes reglamentari⁹⁶! A Pere Fàbregues, mercader també, no li hauran extraviat les robes, sinó que li hauran retingut cinquanta capes de pastor durant més de set anys en espera que es decidís el tipus amb què havien de ser taxades. Els diputats i assessors «may lo han volgut scoltar ni acceptar les-[s]uplicacions», la qual cosa «és estat causa que ditas capas de pastor se sian perdudas y arnades en la casa del General»⁹⁷. Fàbregues tindrà 'relativament' més sort que Matxí —almenys a curt termini—: els braços decretaran, després d'haver-ho consultat amb els seus advocats, la restitució de les capes (en quin estat?) i una indemnització de dos sous per cadascuna⁹⁸.

Des de temps més reculats té pendent de resolució un greuge per part de la Diputació mossèn Carles Perpinyà. El 1573, l'ofici d'ajudant d'escrivà major del General, que exercia des de feia un any i escaig, fou «per algunes passions» reformat «y declarat per ynútil y danyós per al General ... sols ab ànimo de llevar-lo a dit Carles Perpinyà». Considera l'amortització de l'ofici fraudulenta donat que poc després les mateixes tasques i salari van ser atribuïts a un tercer. Què féu Perpinyà? Recorregué a la «reformació i extinció de dit offici ... *ad futuras curias*, per no sperar justícia dels diputats qui les ores eren, del quals és notòria la gran passió ab què procehiren».⁹⁹ Si l'afer es presenta l'any 1599 és perquè en la convocatòria de Corts precedent Carles Perpinyà es trobava a Roma.

Més recents —ahora que greus— són els danys que el defenedor del General, el barceloní Bernat Taverner, declara a la Cort haver rebut del consistori en funcions el mateix mes de juny de 1599. Manifestament no té bona química amb els seus superiors. Taverner denuncia que aquests han volgut immiscuir-se en la resolució d'un frau que ell tenia entre mans. La seva oposició a aquesta invasió competencial li ha valgut un empresonament —no és el primer cop: l'any 1598 els diputats ja l'havien engarjolat «uns quants dies sols ab ànimo de què se esmenàs en lo esdevenidor y no de fer-li iniúria»¹⁰⁰—. Taverner n'ha

⁹⁵ La seva petició es troba transcrita a ACA, B. R., vol. 1044, ff. 259 (26.VI.1599).

⁹⁶ Els braços decretaran que els assessors li facin sumàriament un procés davant la Diputació, en el qual comparegui el procurador fiscal del General, *ibid.*, f. 329 (2.VII).

⁹⁷ ACA, B. R., vol. 1044, ff. 235v-237r (25.VI.1599).

⁹⁸ ACA, B. E., vol. 1049, f. 244r (1.VII.1599).

⁹⁹ La petició, presentada per Jaume Calcer com a procurador de la seva esposa, cosina del dit Perpinyà, és a ACA, B. R., vol. 1044, ff. 126v-128r (16.VI.1599).

¹⁰⁰ ACA, Gen., V. G., caixa 19, camisa 111, f. 6089v. La cita està extreta de l'escrit de defensa dels membres del consistori.

donat notícia als membres dels braços¹⁰¹, els quals prenen un protagonisme immediat en el cas: insten l'alliberament del defenedor i remetent la pena que aquest havia imposat al presumpte fraudador «*attento* és poch lo interès y [el fraudador] és pobre»¹⁰². Pocs dies després de la clausura de l'assemblea, Taverner veurà 'recompensada' amb la desinsaculació la gosadia d'haver portat les iniquitats dels diputats davant dels estaments. En el procés de fiscalització de la Diputació que culminarà un any més tard, els membres del consistori al·legaran que la dita desinsaculació es féu perquè Bernat Taverner havia manifestat voler gaudir del privilegi militar novament concedit a son pare —com si això sol l'obligués a abandonar el seu lloc a les bosses de diputat reial—. La veritat és que, rera els fluxos al·legats jurídics d'uns i altres, no hi veiem més que una profunda animadversió personal. Taverner acusa els diputats de tenir-li «odi y malícia, mal ànimo»; li responen per defensar-se que ell «és molt impertinent, presumptuós y maliciós, y com a tal són grans les sobres y vexacions que fa als litigants ... sempre té qüestions y rinyes ab los qui tractan ab ell *et signanter* ab los oficials de la bolla y General»¹⁰³. Ens interessa aquí subratllar com el defenedor fa ostentació de la provisió amb què els braços el tragueren de la presó per reforçar la seva causa... el document, però, difícilment convenceria els visitadors, sobretot a partir del moment que els membres del consistori replicaren que «si dita Cort General hagués entès les grans ocasions que dits diputats e oydors tenian de capturar a dit Taverner no sols no ls haguera manat lo traguessen antes bé lo haguera privat del offici y càrrec de defenedor y de tot offici y benefici del General com a persona inútil y inhàbil y incapàs per a semblants càrrechs y officis»¹⁰⁴. L'afer acabà amb empat tècnic, sense condemna a cap de les parts. Això sí, amb una recomanació a Taverner de respectar els seus superiors i una altra a aquests darrers de no immiscuir-se en la jurisdicció del defenedor¹⁰⁵.

Una altra intervenció de la Cort l'any 1599 revisant actuacions anteriorment efectuades pels diputats té lloc en relació a certs ciutadans de Tortosa desinsaculats. L'hem deixada pel final de la nostra exposició perquè tenim la certesa que els membres del consistori executaren, per bé que amb una mica de retard, el manament dels braços. D'aquesta manera podem cloure l'apartat en un to de concòrdia interinstitucional. Resulta que, entre les múltiples irregularitats que els dirigents de la Diputació del trienni de 1596 realitzaren en les sessions

¹⁰¹ La seva suplicació es presenta al braç eclesiàstic el 14.VI —ACA, B. E., vol. 1049, ff. 64r-65r— i acaba l'itinerari al braç reial l'endemà mateix —ACA, B. R., vol. 1044, ff. 123r-124v—.

¹⁰² ACA, B. R., vol. 1044, f. 141r (16.VI.1599).

¹⁰³ Aquestes cites són respectivament a ACA, Gen., V. G., caixa 20, camisa 135, f. 6939r i *ibid.*, caixa 19, camisa 111, f. 6090r.

¹⁰⁴ ACA, Gen., V. G., caixa 19, camisa 111, f. 6091v.

¹⁰⁵ ACA, Gen., V. G., caixa 21, camisa 153, ff. 8259v-8260r.

d'insaculació, hi hagué la retirada l'any 1597 dels noms de diversos ciutadans de Tortosa de les bosses de diputat i d'oïdor reial que els corresponien¹⁰⁶. Ho feren en represàlia a una actuació similar que el consell municipal tortosí havia practicat amb servidors del General, en el marc del complex conflicte sobre les comandes de sant Joan que sacsejà el sud de Catalunya a l'època¹⁰⁷. Convocada la Cort General, els síndics de Tortosa presenten als braços el cas dels seus concitadans perjudicats per la mesura dels diputats, amb l'esperança que se'ls restitueixin llurs drets. De fet, la qüestió serà plantejada de manera recurrent, fins al punt de convertir-se en un obstacle constant a les deliberacions en el si del braç reial¹⁰⁸. Un dels assessors de la Diputació, com en l'afer Massaguer vist més amunt, haurà de donar raó del negoci als estaments¹⁰⁹. Aquests, oïts els seus advocats, emetran un decret favorable als afectats¹¹⁰, per la qual cosa els diputats hauran d'empassar-se l'orgull i reintroduir els noms dels encara vius dins les bosses en què acostumaven d'estar¹¹¹.

La nostra intenció en oferir aquest llarg llistat de suplicants —i encara deixem de banda les pretensions de Pau Riu, d'Antoni Granollacs¹¹², dels hereus de Josep Sescases, de Pere Galceran Torró¹¹³, de Miquel Sala, de Francesc de Montserrat¹¹⁴...—, era d'apropar-nos a aquelles persones que, en els braços con-

¹⁰⁶ L'acta de la deliberació en què s'acordà la mesura és a ACA, Gen., N-161 (Deliberacions), ff. 308v-309r (17.V.1597).

¹⁰⁷ Curiosament, en només un dels múltiples documents produïts al llarg de les Corts sobre l'afer dels tortosins desinsaculats s'hi explicita que l'afer tingui relació amb el plet sobre les comandes de sant Joan, ACA, B. M., vol. 1054, f. 252v. Algunes notes sobre l'esmentat plet són a Miquel PÉREZ LATRE, *Diputació i monarquia cit.*, p. 487-492.

¹⁰⁸ Primerament es proposarà l'afer sota forma de dissentiment, ACA, B. R., vol. 1044, f. 105 (12.VI), fent-se menció que un greuge ha estat infligit a tota la ciutat de Tortosa i exigint-se que la causa sigui evocada dels diputats a la Cort. Posteriorment la qüestió prendrà forma de suplicació, *ibid.*, f. 152 (15.VI) i, tres dies més tard, es renovarà la força del dissentiment, *ibid.*, f. 152.

¹⁰⁹ ACA, B. E., vol. 1049, f. 91r (17.VI).

¹¹⁰ ACA, B. R., vol. 1044, ff. 256v-258v (26.VI). S'hi inclou el text del manament adreçat als assessors de la Diputació perquè en sis dies oeixin les parts i conclouin l'afer el dia laborable següent.

¹¹¹ ACA, Gen., N-164 (Deliberacions), f. 1173v (16.VII.1599). Podem comprovar com recuperaren llurs places al Llibre de l'Ànima de la Diputació, ACA, Generalitat, G-82/2, ff. 388, 380, 391, 395, 502 i 507.

¹¹² L'un i l'altre havien ostentat el càrrec de collidor de la bolla de Barcelona i se'n consideraven privats injustament, ACA, B. R., vol. 1044, ff. 175v i 173r-174r respectivament (21.VI).

¹¹³ L'any 1599 denuncià davant els estaments que els diputats del trienni corrent, en el curs de les obres d'ampliació de la casa del General de la plaça sant Jaume, li havien derruït un edifici de la baixada de santa Eulàlia sense seguir els procediments legals pertinents, *ibid.*, ff. 237r-238v (25.VI).

¹¹⁴ Aquest deutor del General per la bolla de Tàrrrega del trienni de 1593 lamentava no haver estat admès als concerts dels diputats amb altres deutors i que «no sols lo tenen encarcerat ha ell y a ses fermances, però enchara per dita rahó lo imposibiliten de poder concórrer en les extraccions de nous diputats», ACA, B. R., vol. 1045, ff. 350r-351r.

vocats amb motiu de la Cort General, hi veien un recurs per escapar a les arbitrarietats que els diputats havien presumptament comès sobre elles. No tenien pràcticament més opcions, puix que la gestió de la Diputació escapava a qualsevol altra fiscalització externa. Això contribuïa naturalment a què els diputats, una vegada closes les Corts, tornessin a funcionar com un poderós directori amb ramificacions per tot Catalunya i despleguessin novament els seus mecanismes de poder... en espera que una altra assemblea fos convocada i els canviés certes regles del joc. Perquè tot seguís igual?